

զանց թելադրիչ մտածումներու և զգացումներու հանդէս մը ինչպէս: Նոյն եղանակով դարձեալ՝ Լուսաւորչի կանքերը վերանադրուած ընդհանուր գաղտնի համար: Բայց Ձեռ. Դասը ուր Սերովեանէն մինչև Չարենց մեր երկու գրականութիւններուն ամենէն սխրագին զգացումը՝ հայրենիքի զգացումը կ'իյնայ վերլուծման, չքեղ իրագործում մըն է այդ մեթոտին:

Ուրիշ նորութիւն՝ կտորներուն հետեւող մատենադրական նկատողութիւնները: Կը զգաս թէ սերունդները դատող գասաւորող շատ ընդարձակ աշխատանքէ մը կուգան անոնք: Իրենց այդ խիտ ձևին մէջ իսկ անոնք բաւ են մեզի մատչելի ընելու Օչականի քննադատութիւնը, որ զրիթէ արեան երևոյթ է, այնքան իր զգայնութիւնը կը միջամտէ գրողները արժեւորելու իր եղանակին: Ինքն է որ տեղ մը ըսած է, թէ, արեւմտահայ գրականութիւնը իր կրօնքն է:

Այս հատորը այդ յայտարարութիւնը կը վաւերացնէ որով չափով: Մեծ գործը ատոր լրումը պիտի ըլլայ:

Կրնանք հոս յիշել արեւմտահայ գրականութեան համապատկեր իր մեծ գործը քանի մը հազար էջերու վրայ տարածուած, ուր արեւմտահայ գրականութեան բոլոր արժանաւոր մշակները ներկայացուած են իրենց կեանքին, գործին համադրական հանգամանքներովը սերունդ առ սերունդ: Ընդարձակ մենագրութիւններէ կազմուած այդ աշխատանքը՝ զրիթէ ամբողջութեամբ պատրաստ, պատերազմէն անմիջապէս յետոյ լոյս տեսնելու սահմանուած, բարիք մըն է:

Կարելի է նախապէս այս գրքին թելադրանքները: Անիկա կը խանդավառէ ուսանողը, մտածելու կը մղէ հասուն մարդը, հպարտութեամբ կը լինցէ մեր իմացական մշակները բոլորին ալ տալով խորունկ փառաւոր այն ճիշդին, հաւատքին, որ այս ժողովուրդին անմահ հոգեյատակը կազմեց դարուց ի դարս:

Ուրախ ենք յայտնելու որ զիրքը գտաւ սպասուած ջերմ ընդունելութիւնը: Հակառակ արհաւիրքի այս օրերուն և աշխարհի փակ վիճակին, զիրքը զրիթէ սպասեցաւ մերձաւոր Սրեւելքի մեր երկու մեծ գաղութներուն մէջ:

Ե. Վ. Տ.

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԻՏԷՍԼ ԿԵԱՆՔԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՈՒ ԲԱՆԱԼԵՆ

Դրեց ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՔԷՆՅ. ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ
Աղետանգրիտ Տպգր. Ս. Ստեփաննան, 1940

Ամուսնական խոհալ կեանքի հրահանգարան այս հատորը, մեզ կը շահագրգռէ իր մէկէ աւելի հանգամանքներով: Նախ անոր Հոգեշնորհ Հեղինակը մտքի ու հոգիի ձիւքերով հարուստ պաշտօնեան է այն արժէքներուն, որոնք այս զիրքը կը լինցեն և որոնք իրաւ կեանքի յարացոյցները եղան տարիներով: Երկրորդ՝ Հայկեղեցւոյ պաշտօնեայի մը կողմէն այս զեղեցիկ ճիւղը, ընծայարեւոտ իր ցեղի դաւակններուն, գոյլիլի ու սրտառու է: Յաւալի է որ մեր մամուլին կողմէ հատորը չունեցաւ իրեն արժանի ուշադրութիւնը, այս օրերուն մանաւանդ երբ կեանքը տակաւ սկսած է կորսնցնել իր արժէքն ու նպատակը, ու մարդիկ կարծես կը փորձեն հրաժարիլ երջանկութեան իրենց իրաւունքէն ու պարտականութիւններէն, վասնզի մարդկային ապրումները առօրեայով միայն պայմանաւոր՝ դադրած են ըլլալէ վերելակումի ճիւղ մը, կատարելութեան ընթացք մը, և պարտականութեան քաղցր բեռ մը, և եղած՝ ժամանակաւոր ու անիմաստ փորձ մը կեանքի սանդուխտ վրայ:

Մարդկային կեանքին, անոր յաւերժացման և երջանկութեան ընծայուած այս յարգանքը ուշադրաւ կ'ընեն այս հատորը, մօտեցնելով անոր հեղինակը իր կոչումի նախատիպար մեծ Վարդապետին: Կեանքը արժէք մըն է, այդ արժէքը կը մշտնջենաւորութիւն ամուսնութեամբ, և օր-պէսզի այս արարքը բարոյական արժէք մը կարենայ ըլլալ, անհրաժեշտ է որ ան ունենայ իր կրօնական տեսակետը, այսինքն բնական պահանջ մը ու ընկերային դաշինք մը ըլլալէ առաջ, դառնայ աստուածային հաստատութիւն մը: Կրօնի խորհուրդով անընչուած այս միութեան վրայ զոր ամուսնութիւն կը կոչենք, պէտք է իշխէ Ստուգածոյ գաղափարին բացայայտիչ դորութիւնը, Սէրը: Այնտեղ միայն մարդը ինկած բայց ինքզինք վերագտած հրեշտակ մը կը դառնայ, իր շուրջը երկինք մը կամ դրախտ մը ստեղծելով: Ապա կուգան այդ դրախտը կենսաւորող ծնունդները, և ասով՝ ամուս-

նացող ղեկավար գործակից կ'ըլլայ Ասատուծոյ ու կը յաւերթանայ իր այս գործին մէջ, ինչպէս Ասատուծոյ իր ստեղծագործութեամբը: Ահա՛ գիրքը իր ամբողջական ու վերացեալ ձևին մէջ: Հոգեշնորհ Հեղինակը այս հատորին, զիացած է փուլ առ փուլ ճշգրէ կեանքի պատճառին, անոր զարգացման, ամուսնութեան հոգեհարազատ ընտրութեան, ծնողութեան և անոր մեծ գերին հանգամանքները, և լուսաւորել զանոնք բնախօսական, հոգեբանական, բնկերային, գեղագիտական և կրօնական այն բոլոր տուեալներով, որոնք կեանքը կ'ընեն արժէքաւոր, նպատակաւոր և սուրբ:

Հատորը լեցուն է թելադրիչ և օգնիւ մտածումներով, և կ'արժէ որ անոնարի գիրքը ըլլայ ամուսնական կեանքը սկսած ու անոր պատրաստուող բոլոր գոյգեղուն: Եւ բոլոր անոնց, որոնք կ'ուզեն որ կեանքը իմաստ մը, նպատակ մը, և քաղցրութիւն մը ըլլայ մեր այս մտորակին վրայ, երբ աշխարհի խաչատուած ճամբաներու մէջ մարդկային նաւաբեկուած կեանքերու հնչիւններ ու կոծեր տակաւ կը շատնան: Ոմանք՝ ոսկիէն, ուրիշներ՝ տիղմէն կը կարծեն ծծել երջանկութեան փափաքուած շիթերը: Այս հատորը այդ նպատակն ու ձգտումը իմաստի և մեթոտի վերածելու գեղեցիկ ճիգն է: Բարիք է զայն ընթեռնուել:

Դիտողութիւն մը միայն. որքա՛ն աւելի օգտակար պիտի դառնար այս գիրքը, եթէ լեզուն նուազ սեթեմեթեմ ըլլար, և կեանքը կազմակերպող յարացոյցներէ աւելի, հեղինակը տարիներու իր փորձառութեան դասը պարզ՝ բայց ձուլ իրականութեամբ բերէր մեղի, վասնզի կեանքը միշտ աւելի է հրահանգէն: Հակառակ ասոր սակայն հատորը պատիւ կը բերէ հեղինակին, և մենք կը շնորհաւորենք զինք իր գեղեցիկ յառաջադրութիւններուն և արդիւնքին համար: Իցիւ թէ շատնար այս մտահոգութիւններով և պատրաստութեամբ եկեղեցւոյ պաշտօնեաներու թիւը. այն ատեն թերևս մեր հանրային ու բարոյական կեանքը տարբեր ըլլար:

Հոգ. Տ. Հայկազուն Քհնյ. Ոսկերիչեանի գիրքը գեղեցիկ իրագործում մը եւ բարիք մըն է մեր ընտանեկան աղքատ գրադարաններուն՝ ինչպէս կեանքերուն համար:

Ե. Վ. Տ.

ՆՕԹՔ ԵՒ ՆԻՇՔ

«Ազգարար» շաբաթաթերթի Ա. թիւին մէջ Մ. Ասլանեանի ստորագրութեամբ «Սիոն»-ի մասին երկու սխեմա նկատողութիւններ կային: Պիտի չպատասխանէինք, եթէ երբեք մեր պարզած մտածումներուն տրամադծօրէն հակառակ վերագրումներ չըլլային բնոյցուած «Սիոն»-ի հասցէին: Այլապէս պիտի նկատէինք եղածը՝ աղմուկ հանելու, ուշադրութիւն ստեղծելու հետապնդում մը, կամ անտեղի վերագրածութիւն՝ հաւանական հաշիւներու խնդիր:

Ձեռք պատասխաներ «Սիոն»-ի լեզուական արտայայտութիւններուն համար իր ըրած հակասական խօսքերուն, երբ տեղ մը մօտեւոր եւ օրինակելի հայերէն՝ կ'որակէ «Սիոն»-ի լեզուն, քիչ մը վար «Հայկազեան Բառարանէն թխմուած խժուր խօսքեր» կը նկատէ զայն: «Սիոն»-ի խմբագրութիւնը իր «մանկութեան» չըջանը վաղուց անցուցած է, ու Հայկազեան Բառարանին պէտք չունի ինքիւնք արտայայտել կարենալու համար: Թող թէ այդ վերագրումը ոչ մէկ իմաստ ունի, վասնզի «Սիոն»-ի խմբագրականները իրենց լեզուով Հայկազեան Բառարանը յիշեցնելէ շատ հեռու են:

Հոս կ'ուզէինք անդրադառնալ միայն այն երուցումներուն, զորս «Ազգարար»-ը ըրած է «Սիոն»էն, կարգ մը նախադասութիւններ իրենց տեղերէն տարանջատելով եւ տալով անոնց իր ուղած մեկնութիւնը, առանց նկատի ունենալու նախընթացն ու վերջաւորութիւնը, և առանց զանոնք հասկնալ ուղեղու՝ կարգին այն մատնանշումներուն, որոնք պարսաւներ ըլլալէ աւելի՝ մեր ժողովուրդի ներքին և արտաքին հզոր ցաւը պատմող իրողութիւններէն էին, սփիւռքի ստուերաշխարհին մէջ: Այս երկրորդ պարագան խիստ ուշադրաւ է եւ չարագրացներ «Ազգարար»-ի «Մեր Ուղեղութիւնը» առաջնորդող յօդուածին ազգարարութիւնը թէ «յետին նկատումներ եւ չիլ հաշիւներ տեղի պիտի չունենան իր մօտ»: Վասնզի «Ազգարար»-ի գրածը առնուազն շիլ դատում մըն է:

«Սիոն» մեր շատ մը ցաւերու շարքին, ըսած էր նաեւ թէ, «մեր յեղափոխութիւնը տոնահարեց մեր աւանդութիւնը»: Եւ Անթիլիասի ընտրութեանց ակնարկելով կը յարէր, թէ «Հայոց ժողովուրդով պայմանաւոր կաթողիկոս մը հատուածական գաղափարաբանութեանց պայքարի ցուցատախտակ մը եղաւ»: Իրողութիւն մը, որ առնուազն պատմական է այլեւս, որուն կրնայ վկայել զբախտ ատենագրութիւնը այդ ընտրութեան: Ու զարձեւալ ակնարկելով մեր ընտանիքի, մեր լեզուի և մեր դպրոցներու օտարացման, այլասերման և տկարացման, յերկրումներ չէր որ կ'ընէինք, ոչ ալ լուսնային եղիւթութիւններ կը յայտարարէինք, այլ կ'ակնարկէինք իրողութիւններու, որոնց զբախտաբար ամէն օր հանդիսա-